

วิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

อัปเดตคอเทร้ เจระยา

นโยบายหรือการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในปัจจุบันกำลังรุ่งเรืองก้าวหน้ามากขึ้น เป็นการเติบโตทางการศึกษาที่พุ่งแรง ในเขตสี่จังหวัดภาคใต้ คือ ยะลา นราธิวาส สตูลและปัตตานี ปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามกำลังได้รับการเอาใจใส่จากรัฐเป็นกรณีพิเศษ

ทศวรรษที่ผ่านมาถือได้ว่าเป็นยุคเงินยุคทองของปอเนาะมากที่สุด แม้ว่าการจัดการศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวจะล้มเหลวในด้านวิชาการอย่างหนัก แต่เป็นเพราะรัฐกำลังกระทำทุกวิถีทางในอันที่จะฟื้นฟูและกระชับความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามกับรัฐ ซึ่งตกต่ำไปอย่างน่าเป็นห่วง การปรับปรุงทิศทางการศึกษานี้เป็นยุทธศาสตร์เชื่อมโยงเป็นผลดีเกินคาด รัฐจึงโหมการให้ความช่วยเหลืออย่างหนัก จนบางครั้งโครงการต่าง ๆ ตลอดทั้งนโยบายในการให้ความช่วยเหลือแทบจะไม่มีการไตร่ตรองหรือกลั่นกรองประการใด ความหวังดีและทิศทางการดังกล่าวจึงกลายเป็นการเอาอกเอาใจเกินความจำเป็นมากกว่า

การกระทำด้วยความบริสุทธิ์และจริงใจ จะเห็นได้ชัดเจนที่สุดนั่นคือการปล่อยให้ผู้ใดก็ตามที่มีความประสงค์จะตั้งโรงเรียนขึ้นมา รัฐมักจะสนับสนุนทันที เป็นการปฏิบัติตามนโยบายที่ปราศจากแผนแม่บท ในที่สุดการจัดการศึกษาในปอเนาะจึงกลายมาเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากต่อการแก้ไขในปัจจุบัน

ในทศวรรษที่ผ่านมา ชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานเข้าเรียนในปอเนาะมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงว่าปอเนาะมีขีดความสามารถในอันที่จะจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ลูกหลานชาวบ้านเพียงพอหรือไม่ ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ ในเขตสี่จังหวัดภาคใต้นับว่าเป็นปีที่นักเรียนมุ่งหน้าเข้าสู่ปอเนาะมากมายเป็นประวัติการณ์ ขนาดว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ ไม่ว่าจะระดับตำบลหรืออำเภอแทบไม่มีนักเรียนไทยมุสลิมเข้าศึกษาเลย ที่ปัตตานีโรงเรียนของรัฐประจำอำเภอระดับกิ่งอำเภอหรืออำเภอขนาดเล็กซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนไทยมุสลิมมีนักเรียนเข้าเรียนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเข้าปอเนาะด้วยความเชื่อมั่น แต่เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ ซึ่งกำลังดำเนินการและเปิดเรียนในต้นปีการศึกษา

จำนวนนักเรียนที่สมัครเข้าเรียนในปอเนาะไม่ว่าจะระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลายกลดจำนวนลงโดยไม่รู้สาเหตุ นักเรียนจากต่างจังหวัดโดยเฉพาะจากกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียงจากกลุ่มภาคใต้ตอนบนเช่น นครศรีธรรมราช พัทลุงหรือกระบี่ พังงา กลับลดจำนวนลงอย่างน่าคิด โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับใหญ่ที่จำเป็นต้องเปิดทำการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนต่อในรอบห้าปีที่ผ่านมา ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ จึงเพียงทำพิธีสอบคัดเลือกนักเรียนเพื่อเป็นการณรงค์ด้านจิตวิทยาชักชวนและดึงความสนใจให้นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ายังมีผู้คนเป็นจำนวนมากให้ความสนใจอยู่เช่นเดิม

สาเหตุที่จำนวนนักเรียนเข้าเรียนในปอเนาะลดจำนวนน้อยลงโดยเฉพาะที่ปัตตานี ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งที่นักเรียนปอเนาะมากที่สุดในประเทศ น่าจะมีปัญหาและปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ส่งลูกหลานเข้าเรียนในปอเนาะเพราะเชื่อว่า นอกจากจะได้ความรู้ทางธรรม ก็นอกศาสนาแล้วยังได้ความรู้ทางโลกคือวิชาสามัญเหมือนกับโรงเรียนรัฐบาลอีกด้วย แต่เมื่อเข้าไปเรียน

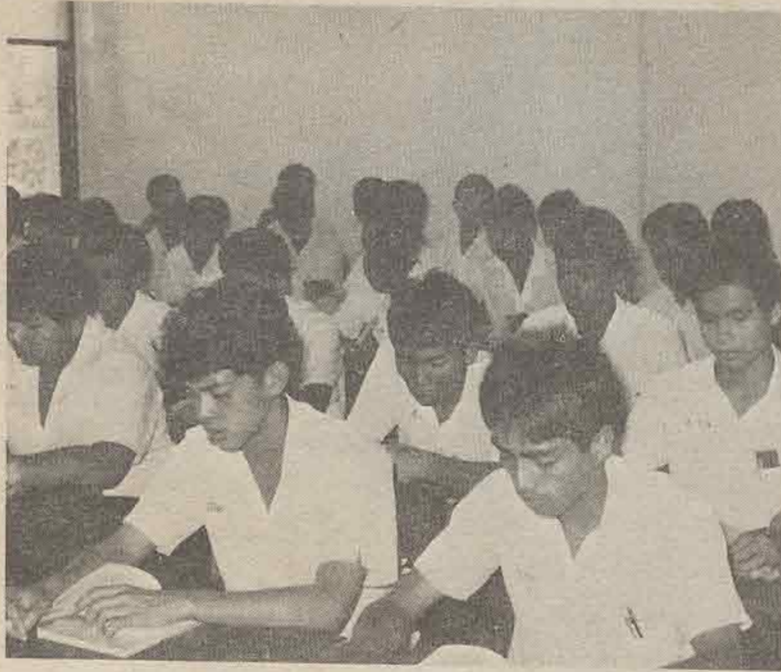
กลับพบกับความไม่เอาไหน ไร้ระบบ ไม่มีการจัดการที่ถูกต้อง การเรียนการสอนดำเนินไปแบบปราศจากโครงสร้างที่จะตอบสนองความต้องการในชีวิตจริง ร้ายที่สุดคือการเรียนการสอนวิชาสามัญดำเนินไปอย่างไม่ถูกระบบ แต่ละปอเนาะสามารถจัดแผนการเรียนให้นักเรียนเลือกเรียนได้เพียงแผนการเรียนเดียว จึงเป็นการเปิดแผนการเรียนแบบบังคับ นักเข้าไปอีกคือบุคลากรในปอเนาะอยู่กันโดยปราศจากระบบ รัฐไม่สามารถจัดส่งข้าราชการครูเข้าไปช่วยสอนให้ครบตามวิชา ปอเนาะเองก็ไม่สามารถจัดจ้างครูบรรจุสอนเนื่องจากบางโรงเรียนไม่เก็บค่าเล่าเรียนหรือเก็บแต่อยู่ในอัตราต่ำ ไม่มีเงินรายได้มาใช้จ่ายในการบริการและบริหารการศึกษา ในที่สุดปล่อยให้กิจการของโรงเรียนดำเนินไปตามมีตามเกิด ครูที่ทางโรงเรียนจัดจ้างบางคนไม่ได้รับเงินเดือนหรือได้รับแต่อยู่ในอัตราต่ำ จึงหาทางออกโดยใช้คำว่าสอนเพื่อเป็นวิทยาทานขาดความจริงจังและการเอาใจใส่ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาเรื้อรังแก้ไม่ตกของปอเนาะ รัฐจึงใช้นโยบายแบบเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ เพราะถึงอย่างไรนโยบายที่แท้จริงคือการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างผู้นำศาสนากับรัฐ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความมั่นคงมากกว่าจะจัดการการศึกษาอย่างจริงจัง เมื่อนักเรียนไม่สามารถได้ผลประโยชน์จากการเรียนการสอนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ในปีการศึกษา ๒๕๒๘ จำนวนนักเรียนจึงลดลงอย่างไม่

เคยปรากฏมาก่อน จากข้อเท็จจริงนี้อาจมีเจ้าหน้าที่บางคนชี้แจงคัดค้านว่าจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น ถึงอย่างไรก็ตาม นี่ก็อีกปัญหาหนึ่งที่เรื้อรังมาจนทุกวันนี้และจะยังคงเรื้อรังต่อไปอีก ทรายที่รัฐยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับปอเนาะ

ไม่มีวิธีอันใดจะดีเท่าปล่อยให้ปอเนาะยกระดับตัวเองเป็นโรงเรียนเอกชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหัวมังกุท้ายมังกุอย่างเช่นปัจจุบัน เพราะถ้ารัฐดำเนินนโยบายให้ปอเนาะจดทะเบียนแปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยใช้กฎหมายฉบับเดียวกันกับโรงเรียนเอกชนทั่วไป แต่กลับไปกำหนดข้อปลีกย่อยบางประการขึ้นมาเป็นระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ให้โรงเรียนปอเนาะไม่สามารถมีสิทธิ์เท่าเทียมโรงเรียนเอกชนทั่วไปได้ การจัดจ้างครูสามัญและการดำเนินกิจการของโรงเรียนบางแห่งที่พร้อมจะดำเนินได้อย่างอิสระ กลับชะงักงันและล่าช้าอยู่ที่ ไม่มีปอเนาะไหนสามารถดำเนินกิจการได้ดีเกินใคร สิ่งที่ชาวปอเนาะไม่ต้องการคือการให้การอุดหนุนด้วยเงินวิชาการสงเคราะห์ นั่นก็คือรัฐจะสร้างอาคารเรียนมาตรฐานให้ แต่ปอเนาะต้องจดทะเบียนเป็นมูลนิธิเสียก่อน เจ้าของปอเนาะหรือโต๊ะครูส่วนใหญ่จึงไม่เห็นด้วยและเมินจำนวนเงินมหาศาลที่รัฐจะทุ่มเททุกวิถีทาง แทนที่โต๊ะครูเจ้าของปอเนาะจะสนใจ กลับไปใช้วิธีการอย่างเดิมคือ จัดงานมาแ-

ปุโละกินเหนียวหาเงินสร้างตามมีตามเกิดอย่างเดิม ปัญหาดังกล่าวรัฐน่าจะทบทวน ปลดปล่อยให้โรงเรียนดำเนินกิจการเหมือนอย่างโรงเรียนเอกชนทั่วไปได้แล้ว ไม่ต้องเป็นห่วงการแบ่งแยกดินแดนจนเกินไป เมื่อให้เขาจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมาได้ ควรให้ความไว้วางใจ ถ้าโรงเรียนใดทำผิด มีกฎหมายลงโทษอยู่แล้ว นโยบายที่ใช้ในปอเนาะปัจจุบันถึงไม่มีผู้ใดพูดแต่คนส่วนใหญ่รู้ว่า เป็นการเอาใจเพื่อความมั่นคงมากกว่าการจัดการศึกษาเพื่อการศึกษาที่แท้จริง

ปอเนาะเป็นสถาบันทางศาสนา นักเรียนส่วนใหญ่หรือทุกคนที่เข้าเรียนในปอเนาะ ความมุ่งหมายที่แท้จริงก็จะเข้าศึกษาวิชาศาสนาโดยตรง จะเห็นได้จากสมัยก่อนปอเนาะไม่ได้จัดการสอนวิชาสามัญไว้ด้วย เหตุการณ์เนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบางฝ่ายหวาดระแวงปอเนาะจนเกินความจำเป็น กล่าวจะทำการเรียนการสอนเพื่อแบ่งแยกดินแดน กอปรกับช่วงนั้นปัญหาการแบ่งแยกดินแดนกำลังคุกรุ่นในเขตสี่จังหวัดภาคใต้ การเปิดเรียนภาควิชาสามัญจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าว พร้อมกับข้ออ้างที่ว่าเพื่อให้ประชาชนพูดภาษาไทยได้ ช่วงเวลาผ่านมากระทั่งปัจจุบัน ยังไม่มีปอเนาะใดดำเนินการสอนเพื่อให้เป็นปัญหาความมั่นคงดังกล่าว ยิ่งสถาบันการศึกษาของรัฐมีความขัดแย้งในด้านศาสนาเรื่อยๆ แต่ในปอเนาะ ปัญหาดังกล่าวรวมทั้งทัศนคติที่ว่าจะเป็นผลร้ายต่อความมั่นคง

ของรัฐกลับไม่มีปฏิกิริยา กลุ่มนักเรียนในปอเนาะตลอดทั้งครูสอนศาสนาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดทางศาสนาอย่างบริสุทธิ์ ถือได้ว่าเป็นผู้ผูกกับความบริสุทธิ์ทางศาสนาโดยแท้ การศึกษาโดยมุ่งมั่นเอาจริงเอาจังทางศาสนาเป็นเรื่องธรรมดา การเรียนการสอนทางด้านวิชาสามัญจึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ยิ่งในปัจจุบันเรียนไปแล้วกลับตกงาน เหตุผลดังกล่าวกลายมาเป็นตัวปัญหาทำให้นักเรียนในปอเนาะมีอาการที่เรียกกันว่าสภาพเฉื่อยและต่อวิชาสามัญเป็นอย่างมาก ยิ่งในแต่ละปอเนาะเปิดเรียนแผนการเรียนวิชาสามัญล้วนมุ่งที่จะเข้ามหาวิทยาลัยโดยตรง เมื่อการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ นักเรียนที่จบออกไปไม่มีคุณภาพด้วย การสอบเข้ามหาวิทยาลัยจึงเป็นเรื่อง

ห่างไกลและสุดเอื่อมกับนักเรียนปอเนาะ นอกเสียจากเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเปิดอย่างเช่นรามคำแหงและสุโขทัยฯ เท่านั้น จึงดูเป็นจริงและเป็นไปได้ แม้จะมีนักเรียนจากปอเนาะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้บ้าง ส่วนใหญ่เป็นคณะที่คนเรียนแล้วตกงาน และเป็นจำนวนน้อยมากที่สอบเข้าได้ ไม่คุ้มกับการที่รัฐทุ่มเงินพัฒนาแต่อย่างไรเลย

ความเป็นไปได้และหลักสูตรที่รัฐควรจะหันมาสนับสนุนอย่างจริงจังในปอเนาะ คือหลักสูตรวิชาชีพ การให้นักเรียนปอเนาะเรียนวิชาชีพจะต้องได้ผลดีอย่างแน่นอน หลักสูตรดังกล่าวจะต้องสมบูรณ์และเรียนแล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน เพื่อที่นักเรียนที่เรียนจบวิชาศาสนาแล้วจะสามารถออกไปประกอบ

อาชีพส่วนตัวได้ ภาวะการว่างงานในชนบทก็จะไม่มี ดีกว่าปล่อยให้ นักเรียนปอเนาะเรียนจบศาสนา และมีมัธยมศึกษาแล้วกลับไปอยู่บ้าน ประโยชน์ทางด้านศาสนาเห็นได้ และชัดเจน ก็คนเหล่านั้นเป็นคนดีมีศีลธรรมในการดำรงชีวิต แต่การเป็นคนดีมีศาสนาของเขาท่ามกลางความเลวร้ายอันเกิดจากการว่างงาน โดยที่การศึกษาที่เล่าเรียนมานั้นไม่สามารถช่วยอะไรได้เลย เพราะเรียนมาอย่างครึ่ง ๆ กลาง ๆ สักแต่ได้ใบประกาศนียบัตรมาเท่านั้น ความรู้และความสามารถทางวิชาชีพไม่มี ในที่สุดอาจจะก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมชุมชนได้ ปัญหาที่แท้จริงอยู่ตรงนี้ แต่ขึ้นอยู่กับว่ารัฐจะปรับปรุงนโยบายของตนให้สอดคล้องกับปอเนาะอย่างไร หรือจะเข้าไปปลูกให้ทุกคนในปอเนาะเกิดสำนึกแล้ววาดภาพอนาคตสวยหรู ผันถึงความสำเร็จและเกียรติยศของสังคมที่ค้ำถุนขณะพื้นฐานการต่อสู้ของตนเองดีกว่า ทำให้เกิดช่องว่าง ในที่สุดเขาจะเป็นผลร้ายต่อรัฐเอง นั่นก็คือจะทำให้เกิดความรู้สึกและเข้าใจว่าตัวเองถูกทอดทิ้ง ไม่มีเส้น ไม่มีสาย กลับกลายเป็นผู้ก่อการร้ายโดยที่รัฐนั่นเองเป็นตัวเร่งและสนับสนุนให้เขาต้องเป็นเช่นนั้น การผลิตคนให้ออกมาเป็นนักสู้ จะต้องผลิตให้มีคุณภาพ ถ้าผลิตอย่างไม่นำพา ในที่สุดผลร้ายจะกลับมาคุกคามความปลอดภัยของรัฐอย่างหนักไม่พิน สนับสนุนให้เขาเรียนแต่ไม่มีงานให้เขาทำ ถ้าเรียกร้องก็จะ

กลายเป็นความวุ่นวาย แน่นอน
สภาพนี้กำลังรออยู่

การแก้ปัญหาในปอเนาะ
รัฐจะต้องรับบทวนและเร่งดำเนิน
นโยบายต่อไปอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ
ปล่อยให้โรงเรียนประเภทนี้ดำเนิน
กิจการของตัวเองตามที่เขาต้องการ
รัฐควรจะไปเกี่ยวข้องกับเฉพาะ
ส่วนควบคุมตรวจสอบคุณภาพการ
ศึกษาและนโยบายเท่านั้น ปฏิบัติ
ให้เหมือนอย่างโรงเรียนเอกชน
ทั่วไป หลักสูตรภาควิชาสามัญ
ควรจะเป็นที่เปลี่ยนมาเป็นวิชาชีพได้แล้ว
ไม่จำเป็นต้องรับทำในเรื่องนี้ แต่
ควรลงมือทำโดยในระยะแรกควร
ให้มีโรงเรียนทดลองในโครงการ
ไปพลางก่อน เมื่อได้ผลก็ควรสนับสนุน
และขยายวงกว้างออกไป
สำหรับหลักสูตรวิชาสามัญ ถ้า
โรงเรียนยังคงเปิดดำเนินอยู่ต่อไป
ก็ให้เงินไปตามความต้องการ แต่
รัฐจะต้องให้การสนับสนุนปอเนาะ
หรือโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาชีพ
มากกว่า

นโยบายหรือแผนงานที่เกี่ยวข้อง
กับปอเนาะ เท่าที่ผ่านมายัง
ไม่มีแผนแม่บท มีเป็นเพียงโครง
การเฉพาะหน้าหรือเฉพาะกิจเท่านั้น
ในปีการศึกษา ๒๕๒๕ โครงการ
อุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลามภาคใต้ก็จะสิ้นสุดลง
เริ่มโครงการใหม่ในปีการศึกษา
๒๕๓๐ กระทั่งเดี๋ยวนี้รัฐยังไม่
สามารถให้คำตอบกับทางปอเนาะ
ได้เลยว่า ในโครงการต่อไปนั้น
รัฐจะทำอย่างไร จะช่วยเหลือหรือ
สนับสนุนอย่างไร เป็นที่เชื่อกันว่า
พอถึงปีการศึกษา ๒๕๓๐ โครงการ

ของรัฐจะคลอออกมาเองและ
คลอออกมาอย่างไรก็ทำไปอย่าง
นั้นตามโครงการ ใต้ครุเจ้าของ
ปอเนาะและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน
ปอเนาะเป็นฝ่ายปฏิบัติตามที่นั้น
เหตุการณ์ดังกล่าวมาน่าจะหมดไป
ในปีการศึกษา ๒๕๒๕ หากไม่แล้ว
ปอเนาะนับแต่จะเลวร้ายและเรื้อรัง
หนักยิ่งขึ้น

หน่วยงานรับผิดชอบอย่าง
ใกล้ชิดในเขตการศึกษา ๒ ซึ่งมี
พื้นที่รับผิดชอบ ๔ จังหวัดภาคใต้
หน่วยงานดังกล่าวได้แก่ฝ่ายสำนัก
งานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
เขตการศึกษา ๒ มีเจ้าหน้าที่รับ
ผิดชอบสามสี่คน งานที่รับผิดชอบ
เอาจริงเอาจังที่สุดคือการประกวด
ร้องเพลง และครั้งต่อไปนี่จะเป็น
การประกวดร้องเพลงครั้งที่ ๑๐
เพลงที่ประกวดมีเพลงชาติ เพลง
สรรเสริญพระบารมี เพลงปลุกใจ
ไม่เห็นมีอะไรเปลี่ยนแปลง ทั้งที่
งานดังกล่าวจัดใหญ่โตระดับกระ-
ทรวง แทนที่จะเกิดความสามัคคี
กลับดอกขี้ทำให้เกิดความแตกแยก
และขัดแย้ง เนื่องจากบางปอเนาะ
ยังไม่ยอมรับในการร้องเพลงสรร-
เสริญพระบารมีและเพลงสดุดี
แต่อย่างไร แม้จะมีคำชี้แจงว่าร้อง
ได้มาจากสำนักจุฬาราชมนตรีแล้ว
ก็ตาม แต่เมื่อมีนโยบายเบื้องต้น
เข้ามาให้จัด ใต้ครุและครูสอน
ศาสนาบางคนหรือส่วนหนึ่งที่ยัง
ไม่ยอมรับจึงกลายเป็นฝ่ายอึดอัด
ก่อหวอดให้มีการตีความคำชี้แจง
จากสำนักจุฬาราชมนตรีนั้นใหม่
การประกวดร้องเพลงเป็นสิ่งดี
แต่ทำมานานไม่มีอะไรกินหน้าหรือ

พัฒนาขึ้น ข้ออ้างเพียงเป็นการ
ส่งเสริมให้คนพูดภาษาไทย ในเมื่อ
ทุกคนเป็นคนไทยอยู่แล้ว มีความ
จำเป็นอะไรไม่พูดภาษาไทย การใช้
ภาษามลายูในชีวิตประจำวันเป็น
สิ่งจำเป็นเนื่องจากอยู่ในชุมชน
มลายู แต่ถ้าผู้คนสามารถใช้ภาษา
ไทยสื่อความหมายในเวลาจำเป็น
ที่จะต้องใช้เขาสามารถใช้ภาษา
ดังกล่าวได้ ไม่น่าจะไปจัดการ
ประกวดร้องเพลงให้เสียงบประมาณ
และสร้างความแตกแยกอย่าง
ที่เจ้าหน้าที่จากเขตการศึกษา ๒
เอาเป็นเอาตายและทำเป็นแผน
แม่บท จะต้องทำให้ได้โดยไม่ขาด
ตกบกพร่อง ฝ่ายสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชนเขตการศึกษา ๒
จะต้องทบทวนนโยบาย
นี้อย่างเร่งด่วน ได้เวลาที่จะต้อง
เปลี่ยนแปลงและพัฒนารูปแบบ
ให้ดีขึ้นได้แล้ว

ทุกปอเนาะล้วนแต่มีความ
ผิดพลาดและหลากหลายไปด้วย
ปัญหา การแก้ไขปัญหาย่างรัฐซึ่ง
ถึงแก่นแท้ของปัญหาจึงเป็นเรื่อง
ที่จะต้องกระทำ ปัญหาบางอย่าง
ก็หมักหมมมานาน การแก้ไขต้อง
ค่อยเป็นค่อยไปและอาศัยจิตวิทยา
มวลชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ
การใช้อำนาจวาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง
ในปอเนาะมีแต่สร้างความ
แตกแยก ผู้มีส่วนรับผิดชอบใน
ปอเนาะควรจะหันหน้าเข้าหากัน
และพบกันอย่างเปิดเผยจริงใจ
ในการร่วมมือแก้ปัญหาทุกอย่าง
การมัวโทษกันไปมามีแต่ชักนำ
ความเลวร้ายให้เกิดขึ้นในปอเนาะ
อย่างไม่มีวันสิ้นสุด □